

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ 96/19 и 110/19), како и врз основа на член 50 став 6 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019 и 229/20) министерот за образование и наука донесе скратена наставна програма по наставниот предмет *Српски јазик* за VIII одделение на деветгодишното основното образование за учебната 2020/21 година.

1. УВОД

Скраћени наставни програм из наставног предмета **српски језик** базира се на циљевима/очекиваним резултатима предвиђеним наставним програмом за наставни предмет **српски језик за основно образовање** који се редовно реализује сагласно утврђеном наставном плану.

Скраћеним наставним програмом утврђују се одређене програмске области и наставни садржаји који треба да се реализују за 159 наставних дана, при чему се поштује предвиђени недељни фонд часова утврђен редовним програмом, односно за овај наставни предмет предвиђа се 4 часа недељно са укупним фондом од 128 часова и то: Језик 45 часа, Књижевност и лектира 45 часа, Изражавање и стварање 30 часа и Медијумска култура 8 часова.

Овај скраћени наставни програм је програм тока наставе и учења из предмета српски језик за основно образовање, исти је за наставнике полазна тачка и педагошка основа за развијање наставе и учење у односу на планирање и израду годишњих, тематских и дневних планирања, као и за непосредну припрему за рад.

Наставник се при планирању и реализацији наставних садржаја скраћеног програма води циљевима/очекиваним резултатима, одређеним појмовима, методама и активностима утврђеним редовним наставним програмом.

2. Преглед програмских области и наставних јединица

Редни број наставног садржаја	ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ: ЈЕЗИК - 45 часа
	Историја српског језика - 1 час
1.	Основни појмови из области српске дијалектологије
	Фонетика – 2 часа
2.	Карактеристике четвороакценатског система српског стандардног језика
3.	Акценатске целости
	Морфологија - 22 часа
4.	Глаголи (понављање)
5.	Прости и сложени глаголски облици (грађење и функција)
6.	Презент, перфекат, футур (понављање)
7.	Грађење и основна функција глаголских облика
8.	Аорист
9.	Императив
10.	Футур II
11.	Потенцијал
12.	Трпни глаголски придев
13.	Глаголски прилог
14.	Прилози за: време, место, начин и количину
15.	Предлози
16.	Везници
	Синтакса – 14 часова
17.	Реченични чланови
18.	Директан предмет
19.	Индиректан предмет
20.	Другостепени реченични чланови

21.	Атрибут (понављање)
22.	Апозиција
23.	Сложена реченица
24.	Структура сложене реченице
25.	Подела сложене реченице (независно сложена и зависно сложена реченица)
26.	Независно сложене реченице (саставне, супротне, раставне, искључне и закључне)
Речник и стил - 3 часа	
27.	Речнички састав на српском језику према пореклу речи
28.	Домаћа лексика
29.	Страна лексика
Правопис – 3 часа	
	Правопис (понављање претходно усвојеног знања)
30.	Писање и употреба земеница
31.	Генитивни знак
ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ: КЊИЖЕВНОСТ И ЛЕКТИРА- 45 часа	
Поезија - 19 часова	
31.	Лирске врсте: а) социјалне песме б) елегија
32.	Лирско-епске дело у стиху: а) балада б) романа
33.	Стилске фигуре: -рефрен, -градација, -апострофа -хипербола
Проза - 12 часова	
34.	Велико епско дело у прози: роман
35.	Књижевно - научна врста: дневник

	Драма - 6 часова
36.	- Спољна обележја драмског текста: афиш, дидаскалије, пролог, епилог, дијалог-монолог, исказ лика -Врсте драме савремена драма (обележја савремене драме) поређење основних драмских врста
	Лектира (4-обавезна + 2 изборна) - 8 часова
	ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ: ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ - 30 часова
37.	Причање Препричавање Описивање
38.	Записник Говор
39.	Писмени задатак – обавезно два током школске године
	ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ: МЕДИЈУМСКА КУЛТУРА– 8 часова
40.	Од филмске идеје до сценарија (књига снимања филма)
41.	Монтажа Врсте говора у филму
42.	Главни и споредни глумци

3. Дидактичке препоруке

Планирање наставе из српског језика за основно образовање треба да буде у корелацији са наставним планом и скраћеним наставним програмом за овај предмет и да обухвата програмске садржаје свих образовно-васпитних области (Језик, Књижевност и лектира, Изражавање и стварање и Медијумска култура).

На путу ка остваривању циљева и резултата учења, улога наставника је веома значајна, будући да скраћени наставни програм пружа простор за слободан избор, за повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика.

Садржај скраћеног наставног програма из предмета српски језик за основно образовање је конципиран на тај начин што предвиђа његову реализацију у мањем броју наставних дана и мањем броју наставних часова. Исти омогућава корелацију и рационално планирање наставе са осталим наставним предметима: енглески језик (или други страни језик), историја, географија, ликовно образовање, музичко образовање итд. У интегрисаном планирању са садржајима из страних језика које изучавају ученици, при усвајању појмова из граматике два језика; са предметом географија (када се ученици упознају са српским дијалектима); са ликовним образовањем (са ликовним представљањем ликова и догађаја из интерпретираних књижевних текстова); са музичким образовањем (преко садржаја који су повезани са римом и језичким фигурама).

Корелација и рационализација у односу на планирање наставе у скраћеном наставном програму из српског језика за основно образовање реализује се како у самој програмској области тако и између њених програмских и потпрограмских области. На пример, у програмској области Језик корелација наставних садржаја може да буде на тај начин да када се реализује наставни садржај Глаголи може да постоји повезивање са наставним садржајем Реченични чланови са Сложеном реченицом, а затим и са Структуром сложене реченице. Корелација, односно повезивање може да буде и између две програмске области, између програмских области Језик и Књижевност и лектира (или друге две програмске области). На пример, може да се направи корелација између наставног садржаја Домаћа лексика и страна лексика са наставним садржајем Лирске врсте: елегија. Корелација и рационализација у односу на планирање наставе може да буде евидентна и између три програмске области. На пример, између програмских области: Књижевност и лектира, Изражавање и стварање и Језик, где на примерима из књижевног текста, конкретно при изучавању наставног садржаја Велико епско дело у прози: роман, може да постоји корелација са наставном јединицом Самостално изражавање на дату тему из програмске области Изражавање и стварање, а затим и корелација са наставном јединицом из области Језика – предмет, корелација садржаја Књижевност и Медијумска култура где прозни текстови и ликови при анализи могу да се упоређују са сценаријом за филм који је направљен према истој књизи. Ово је само неколико примера како треба да се направи корелација, односно повезивање садржаја у једној истој програмској области или између неколико програмских области. Наставницима препуштамо слободу креативности да сами направе повезивање, односно интеграцију и корелацију садржаја датих у овом наставном програму сагласно условима у којима раде, темпом усвајања наставног материјала од стране ученика као и њихово напредовање. На овај начин, преко корелације и интеграције, врши се једна снажна кохезија наставног материјала из самог наставног предмета преко једног логичног и узастопног повезивања наставних садржаја, у односу на оно што је предмет изучавања, а самим тим и одговарајућа реализација програмских циљева.

Корелација и рационализација може да се реализује и при понављању и вежбама када се на примерима из поетских или прозних текстова преко усменог и писменог изражавања примењују и проверавају стечена знања из фонетике, морфологије, синтаксе, речника и стила и правописа. На пример, наставник задаје ученицима задатак да из одговарајућих текстова аутора који стварају у разним стилевима одреде акценат и да изведу правила акцентовања. Следеће вежбе за проверу стеченог знања, а где ће бити евидентна корелација између програмских области, је при реализацији вежби где на одабраним текстовима треба да се изврши трансформација глагола из садашњег времена у прошло време и обрнуто или да ученици изврше самостални избор текстова, а затим да у њима означе употребљене глаголске облике. Исто тако, као вежба или задатак намењен ученицима где постоји корелација разних програмских области је када ће се од ученика затражити да саставе текст (есеј) у коме ће се говорити о прошлим истинитим догађајима.

Основна улога корелације између наставних садржаја је да се обезбеди целовитост знања која су предвиђена за реализацију скраћеним наставним програмом. Скраћени наставни програм је замишљен као целовит интегрисани систем вертикално и хоризонтално испреплетених садржаја, појмова и активности преко континуираног:

- повезивања ваннаставних стечених знања ученика са оним што се учи у школи;
- повезивања једних са другим садржајима, појмовима и активностима (у оквиру више предмета или у оквиру самог предмета);
- повезивања онога што је претходно учиено са оним што се сада учи.

Вертикална корелација најчешће је заступљена када се учи нови наставни материјал. Треба да се заснива на нечему што је од раније познато (било да је повезано са претходним школским или ваншколским искуствима).

Хоризонтална корелација подразумева успостављање веза између сродних или истих садржаја и појмова из различитих области. Овакав начин заправо представља учење преко поређења, тражења сличности и разлика, надовезивања, сортирања, допуњавања итд. За успешну реализацију скраћеног наставног програма као логичка структура неопходна је и вертикална и хоризонтална корелација.

При корелацији и рационализацији наставних садржаја треба да се води рачуна о претходно стеченим знањима ученика, њиховом узрасту, њиховом развојном периоду, когнитивним могућностима, приказаном интересу, као и темпу којим се савлађује нови наставни материјал. Посебно пажња треба да се посвети оним ученицима који спорије напредују у учењу, а све у циљу да исти успеју да достигну тражени минимум функционалне писмености сагласно циљевима назначеним за сваки образовни период.

Како треба да уче ученици – У односу на скраћени наставни програм из српског језика за основно образовање ученици треба да уче:

Смишљено, преко: повезивања онога што се учи и онога што се доживљава у животу и онога што се учи са оним што је учиено раније (из истог или другог предмета).

Проблемски, преко: самосталног сакупљања и анализирања чињеница и података, постављања релевантних питања самом себи и другима и развијање плана за решавање одређеног проблема.

Дивергентно, преко: осмишљавања и предлагања нових решења и повезивања нових садржаја и целина.

Критички, преко: селектирања појединачних чињеница и података по важности и осмишљавање одговарајућих аргумената.

Кооперативно, преко: непосредне сарадње са наставником и саученицима, дискусије и размене мишљења и уважавања размишљања и аргумената саученика.

У планирању наставе треба да се уважава различит тежински ниво програмских садржаја у оквиру скраћеног наставног програма што се извлачи из постављености циљева који треба да буду основа планирања наставног процеса. Свим садржајима не може, и не треба, да се посвећује подједнака пажња у настави. Приступ истима од стране наставника треба да буде на тај начин да ученици стекну трајна знања која ће за њих бити примењива у даљем школовању и после завршетка истог. У планирању, исто тако, као полазна основа треба да буде и постављеност наставног садржаја, потребан временски рок за реализацију истог, као и ниво постизања постављених циљева.

У односу на писмене задатке указујемо да ће се уместо 3 (три) реализовати 2 (два) писмена задатка и то један у првом полугођу и један у другом полугођу. У односу на лектуру у VIII разреду су предвиђена (**4 - обавезна + 2 изборна дела**). Када се лектирно дело реализује препоручујемо препричавање фабуле и делова прочитаног дела преко одређивања: теме, мотива, идеје, описа, ликова и њихових карактеристика, наратора.

Праћење и оцењивање ученика представља део професионалне улоге наставника. Од њега се очекује да континуирано прати и оцењује: процес наставе и учења, али и резултате учења као и сопствен рад. Праћење напредовања и оценување постигнућа ученика је формативно и сумативно. Поред уобичајених начина праћења и оцењивања путем усменог и писменог проверавања, постоје и многи други начини које наставник може и треба да примењује да би оценио објективно не само резултате, већ и процес учења. У том смислу путем посматрања ученика, наставник може да прати следеће показатеље: начин на који ученик учествује у активности, како сакупља податке, како аргументира и доноси закључке. Посебно релевантни показатељи су квалитет постављених питања, способност да нађе везе између појава, да наводи примере, да буде спреман да промени своје мишљење помоћу аргумената, да разликује чињенице од тврдње, да прихвата туђе мишљење, да предвиђа последице и да даје креативна решења.

При праћењу и оцењивању постигнућа ученика од велике важности је коришћење учениковог портфолија. То представља наменски систематски процес сакупљања и евалуирања производа ученика, да би се документовао напредак у односу на постизање циљева учења или да се покажу докази да су циљеви учења били постигнути. Портфолио за учење и оцењивање представља значајну збирку ђачких радова која нам показује рад ученика, његов напредак и постигнућа у датој области (областима). Примена портфолија за праћење и оцењивање постигнућа ученика значајно може да побољша комуникацији између ученика, наставника и родитеља.

У односу на праћење и оцењивање ученика потребно је да се комбинују различити начини оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа јаке и слабе стране ученика. При сваком оцењивању постигнућа потребно је да се ученику да повратна информација која ће му помоћи да разуме сопствене грешке, да побољша своје резултате, али и своје учење. Повратна информација увек треба да се да на време и треба да се односи на активности и резултате учења који су повезани са учеником, а не са његовом личношћу. Ученик треба континуирано на различите начине да се охрабрује да размишља о квалитету свог рада и онеме што треба да предузме да би унапредио сопствено учење и да би побољшао своја постигнућа. Свакако, резултате целокупног праћења и оцењивања наставник ће узети као основу за планирање следећих корака у развијању и побољшању васпитно-образовне праксе.

Препоручује се следећи годишњи фонд за коришћење часова у реализацији скраћеног наставног програма из српског језика: 128 часова годишње, по наставним областима се предлаже: Језик – 45 часа; Књижевност и лектира - 45 часа; Изражавање и стварање - 30 часова; Медијумска култура - 8 часова.

Напомена: предложени фонд за коришћење наставних часова по програмским и потпрограмским областима је само предлог. Сваки наставник, сагласно условима у којима реализује скраћени наставни програм и могућностима ученика, самостално сагласно потребама може да одреди фонд часова по програмским областима и подобластима. Фонд свакако треба да износи 128 наставних часова реализованих у 159 наставних дана.

Наставна средства:

- уџбеник за одговарајући предмет изабран на нивоу школе, одобрен од стране министра;
- Интернет, образовни софтвери;
- веб-платформе за образовање;
- аудио-визуелна средства и друга средства (у зависности од предмета);
- ЦД (књижевни текстови);

- аудио и видео записи;
- енциклопедије, речници и сл.;
- часописи;
- традиционално потврђени часописи за децу (одобрени часописи);
- други извори учења у непосредној околини: споменици културе, музеји, домови културе, библиотеке, биоскопи, позоришта, национални паркови (уколико то дозволе услови) итд.

4. Норматив за наставни кадар

Скраћени наставни програм реализује наставник сагласно нормативу за наставни кадар који је дат у редовном наставном програму.

Скратената наставна програма по наставниот предмет српски јазик за VIII одделение на деветгодишното основно образование ја утврди

Арх. Бр. 12-10259/8

01.10.2020

Министер за образование и наука

Мила Царовска